

XÃ HỘI HỌC TÔN GIÁO

Oliver Bobineau và Sébastien Tank-Storper; Hoàng Thạch dịch,
Nxb. Thế giới, 2012, 164 tr.

Các nhà xã hội học tôn giáo có nhiều cách tiếp cận để xác định đối tượng nghiên cứu, nhất là từ khi có những suy tư đầu tiên của Émile Durkheim. Ngày nay, cuộc tranh luận vẫn còn chưa đến hồi kết. Xã hội học tôn giáo đã phát triển như thế nào từ thời Émile Durkheim và Max Weber? Những đại diện tiêu biểu của nó hiện nay là ai? Những tranh luận, những thành quả thu được của nó là gì? Nó soi sáng thời đại chúng ta như thế nào? Cuốn sách *Xã hội học tôn giáo* của hai tác giả Oliver Bobineau và Sébastien Tank-Storper góp phần trả lời những điều đó. Cuốn sách được chia làm 6 chương.

Chương I. *Émile Durkheim và tôn giáo như là tín ngưỡng thờ cúng của xã hội.* Trong chương này, tác giả trình bày các vấn đề như: xác định đặc điểm của tôn giáo xuất phát từ tính Thiêng; xã hội được tôn lên thành Thượng Đế; ứng dụng lí thuyết tính Thiêng. Ở đây, Émile Durkheim đã cố gắng tạo lập một lí thuyết xã hội học về tính tôn giáo không phải như một thực tại siêu kinh nghiệm, cũng không phải như ảo ảnh, mà như một sự kiện xã hội được lí giải bằng tính xã hội.

Chương II. *Max Weber, đạo đức và phép màu.* Tác giả trình bày: về phương pháp trong xã hội học tôn giáo; đạo đức Tin Lành và tinh thần chủ nghĩa tư bản; quá trình “giải ma thuật” và hợp lí hóa của thế giới. Max Weber dựa vào cách tiếp cận xã hội học lịch sử và so sánh thuật lại sự hình thành tính hiện đại được xác định qua quá trình hợp lí hóa mà ông thấy nổi lên ở Do Thái giáo, rồi sau đó là Công giáo.

Chương III. *Quá trình thế tục hóa và trần tục hóa: phải chăng tôn giáo đang suy tàn?* Vấn đề mối quan hệ giữa tôn giáo và tính hiện đại được đổi mới bắt đầu từ những năm 1960 qua các lí thuyết gọi là “trần tục hóa” và “thế tục hóa”. Chương này đánh giá những mô hình khớp nối khác nhau giữa tính chính trị và tính tôn giáo đối với những đặc thù lịch sử và quốc gia (Pháp, Hoa Kỳ, Đức, Israel), đồng thời đề xuất mô hình hóa phong trào chung về tiến trình thế tục hóa, bức tranh nền kinh tế của các chế độ dân chủ hiện đại.

Chương IV. *Quang cảnh tôn giáo bị tan vỡ.* Trong chương này, tính thích đáng của các lí thuyết “trần tục hóa” được thảo luận theo những sự kiện quan sát tại thực địa. Bộ ba năng động gồm sự phân rã, sáng tạo, tái tạo của các tôn giáo là đối tượng nghiên cứu của chương này. Tác giả trình bày các vấn đề như: chấm dứt nền văn minh giáo xứ và hình ảnh người ngoan đạo; “trần tục hóa” bên trong của Công giáo - Công đồng Vatican II, “trần tục hóa” bên trong Do Thái giáo, chủ nghĩa hiện đại trong Islam giáo. Phần *Tái tạo lại* tác giả nói về chủ nghĩa tôn giáo cấp tiến, các phong trào tôn giáo mới, vấn đề các giáo phái.

Chương V. *Những xu hướng lớn của tình cảm tôn giáo đương thời.* Tác giả mô tả ba xu hướng nổi bật về “lòng tin của người đương thời”, đó là: sự cá biệt hóa, đặc tính xúc

cảm, thiên hướng ưu đãi thế giới hiện tại hơn thế giới bên kia. Xu hướng thứ nhất biểu hiện ở việc lên án mô thức trần tục hóa, nhấn mạnh các chủ đề về sự “báo thù của Thượng Đế”, sự “trở lại của cái Thiêng” và nói rộng ra là sự trở lại của các tôn giáo. Xu hướng thứ hai đi thẳng vào vấn đề nghịch lí của tính hiện đại mà bằng lí lẽ riêng của mình, nó làm nảy sinh những hình thức tình cảm tôn giáo hoàn toàn mới. Phần tiếp theo tác giả nói về Giáo hội hoàn vũ của Nước Chúa: một công trình tôn giáo hợp lí, xúc động và cá nhân hóa.

Chương VI. *Một thế giới tôn giáo chuyển động trong cuộc kiếm tìm sự ổn định.* Để nắm được tính dễ thay đổi của các nhận dạng và tính bất ổn định của các nhóm cộng đồng, tác giả đưa ra 3 cách tiếp cận. Cách tiếp cận thấp nhất: “Tôn giáo đang chuyển động”: người hành hương và người cải đạo. Cách tiếp cận này đưa ra nhằm nắm bắt người theo đạo xuất phát từ phong trào. Cách tiếp cận thứ hai: “Tiêu thụ tôn giáo”. Cách tiếp cận này được sử dụng rộng rãi, ở những cấp độ ít nhiều mang tính ẩn dụ, để phân tích và thấu hiểu thế giới tôn giáo đương đại hay thay đổi và không ngừng chuyển động này. Cách tiếp cận thứ ba: ổn định và thay đổi - những thách thức mới về tính thể chế của tôn giáo. Cách tiếp cận này thể hiện ở việc suy nghĩ mối quan hệ giữa tính dễ biến đổi của các kết cấu tôn giáo cá nhân và cộng đồng được nhận thấy trong các xã hội đương đại với những quá trình ổn định hóa do các thiết chế tôn giáo tiến hành.

Cuốn sách là tài liệu cần thiết cho bạn đọc quan tâm về vấn đề này./.

Tạ Văn Trường